

**ТЕЛЕВИЗИОН СПОРТ ЯНГИЛИКЛАРИНИ ЕТКАЗИШДА
ЖУРНАЛИСТНИНГ ЎРНИ****Рахимжонов Лазизбек ЎзДЖТСУ***Спорт журналистикаси 2 курс магистри*

Аннотация: “Спорт” телеканалда телевизион спорт янгиликларини етказишда журналистнинг ўрни, кўрсатув ва лавҳалар таҳлили, янгилик етказишда спорт журналистларининг фаолияти ҳақида фикр юритилди.

Калит сўзлар: “Спорт” телеканал, спорт янгиликлари, спорт журналисти, мухбир, кўрсатув, лавҳа, дизайн, имиж.

Аннотация. Обсуждена роль журналиста в передаче спортивных новостей на телеканале “Спорт”, анализ репортажных, деятельность спортивных журналистов.

Ключевые слова: Телеканал “Спорт”, спортивные новости, спортивный журналист, репортер, передача, репортаж, дизайн, имиж

“Спорт” телеканалда “Мухбирлар тармоғи” бўлими фаолият кўрсатаётган бўлиб, бу ҳам ўз навбатида, кўрсатувлар географиясини янада кенгайтишида муҳим омил бўлмоқда. Жойлардаги мухбирлар Қорақалпоғистон Республикаси ҳамда мамлакатимизнинг барча вилоятларида спорт соҳасида олиб борилаётган ислохотлар, барпо этилаётган спорт иншоатлари ҳамда жойларда ўтказилаётган турли даражадаги мусобақалар ҳақида нафақат “Хабарлар” информацион дастури, балки ҳар ҳафта эфирга узатиладиган “Вилоят спорти” махсус кўрсатуви орқали ҳам ёритиб бормоқдалар. Аммо, вилоят мухбирлари фаолиятида муаммолар ҳам талайгина. Мисол учун, “Спорт” каналининг Самарқанд вилояти бўйича мухбири Замон Эшонқуловнинг чиқишларини кузатар эканмиз, бир қанча камчиликларни кузатиш мумкин. Унинг айрим футбол мусобақалари ҳақидаги лавҳаларида;

- футболни яхши тушунмаслиги;
- замонавий услубга эга эмаслиги;
- адабий тилга эътибор бермаслиги каби ҳолатлар кузатилади.

Тўғри, вилоятларда фаолият юритаётган иқтидорли журналистлар ҳам бор. Каналнинг Бухоро вилояти бўйича мухбири Б.Асадов нафақат спорт тўғрисидаги лавҳалар, балки футбол мусобақаларини ҳам шарҳлаш маҳоратига эга эди. Қолаверса, вилоят телевидениесида спорт соҳасига доир кўрсатувни тайёрлайди. “Бухоро спорти” газетасига муҳаррирлик қилади. Ҳозирда “Хабарлар” ахборот дастурининг Бухоро вилояти бўйича мухбири сифатида Умида Раҳмонова фаолият кўрсатмоқда. Умида Раҳмонова болалар спортига бағишланган чиқишларида ўз истеъдодини кўрсата олади. Ҳар бир сюжетда ўз ифодасини топади.

Болалар спортига дахлдор бўлган яна бир сюжет “Хабарлар” информацион дастурининг Хоразм вилояти бўйича мухбири Даврон Шарипов репортажида ўз

аксини топди⁶⁸. Унда Хоразм вилояти Боғот туманидаги 1-сон спорт мактабида бўлиб ўтган 1999 йил ва ундан кейинги йилларда туғилган болалар ўртасидаги дзюдо бўйича вилоят чемпионати тўғрисида гапирилди. Тадбир ташкилотчиси Бобохон Абдуллаев мусобақа ҳақида, болаларнинг тайёргарлиги ва ғолиблар хусусида гапирди. Чемпионлардан бири Муҳаммадjon Иброҳимов интервью берди. Агар сюжет профессионал нуқтаи назарда таҳлил қилинса, куйидаги фикрларни айтиш мумкин:

1. Лавҳа маълумотларга бой. Чемпионат ҳақида етарлича ахборотлар берилган.
2. Лавҳа анъанавий тарзда тайёрланган. Ноанъанавийлик йўқ.
3. Лавҳада замонавий журналистика унсурлари етишмайди.

Замонавий журналистикада қўлланиладиган интершум ва лайфдан фойдаланиш мумкин эди. “Интершум– бу табиий овоз бўлиб, тасвир билан бирга ёзилади. Қоидага кўра, у кадр ортидан ўқиладиган матн билан бирга ва қимматли тасвирий воситаларни юзага келтиради. Интершум видеога мос бўлиши керак. Баъзида монтаж пайтида интершум ўз сифатини йўқотади ёки унинг сифатсизлиги билиниб қолади. Чунки, интершум камеранинг ўзида жойлашган микрофон тури – “замбарак (пушка)” ёрдамида ёзиб олинади”⁶⁹.

Журналист ўз лавҳасида интершумдан фойдаланиши – иштирокчилар кичқириғи, қувончлари, бақир-чақирларини берса бўларди. Бу тележурналистикада лайф деб аталади. “Инглиз тилидан таржима қилинганда life - “ҳаёт” деган маънони билдиради. У видеотасвирнинг бир қисми бўлиб одатда 10 сониягача давом этади. Муайян маънони англатувчи табиий шовқинлар – олқишлар, ишқибозлар кичқириғи, сувнинг шилдираб оқиши кабилар лайф вазифасини бажаради. Уларнинг овози эшитилаётганда кадр ортидаги матнлар ўчмайди. Лайф томошабинга воқеа-ҳодиса рўй бераётган жойда бўлгандек ҳиссиётни кечиш имкониятини беради. У сюжетга ўзгача руҳ бахш этади”⁷⁰.

Каналнинг бошқа вилоятларда ҳам истеъдодли мухбирлари мавжуд. Аммо, аксариятида шева сўзлардан фойдаланиш камчилиги бор. Шевани йўқотиш учун ўзаро тажриба алмашиш, маълум муддатга вилоятдан Тошкентга келиб, каналнинг ўзида тажриба орттириши керак. Аҳамият қилсак, Тошкентда фаолият олиб борувчи журналистларда шаҳар шеваси устунлик қилади. Демак, мухитнинг, ён-атрофда яшаётган одамларнинг журналист фаолиятига таъсири борлиги кўриниб турибди. Бу борадаги муаммолар пойтахтда фаолият юритувчи мухбирларда ҳам учрайди.

“Хабарлар” информацион дастури мухбири Фаррух Муҳаммадиев мини-футбол ҳақидаги лавҳасида “учрашувда дуранг натижа қайд этилгач, жамоалар 11 метрли жарима тўпи орқали ғолиб номини аниқлаб олдилар”, деганди. Ўшанда у пенальтини назарда тутиб айтган эди. Ваҳоланки, мини-футболда пенальти 11 метрдан тепилмаслигини кўпчилик яхши билади. дастур муҳаррирлари мухбир тақдим

⁶⁸“Хабарлар”, 17.05.2014.

⁶⁹ Каримов А. Аудиовизуал журналистика (тележурналистика), Т.: ЎзДЖТУ, 2012.-Б.22.

⁷⁰ Ўша манба. -Б.22

этаётган ҳар қандай материални ёзиб олишдан олдин бир қур кўздан кечиришлари, тўғридан-тўғри эфир бўладиган бўлса, мухбирнинг нима демокчи эканини билишлари шарт деб ўйлайман.

Яна бир мисол. Яқин вақтларгача “Хабарлар” информацион дастурида шахмат ҳақидаги ахборотлар берилса, “ақл-идрок соҳиблари” дея айтиларди. Бу жумлани эшитган кишида фақат шахматчиларда ақл ва идрок бор экан-да, деган ўй ўтарди. Бундай камчиликларни бошқа ижодкорлар фаолиятида ҳам учратиш мумкин.

Дастурнинг ўзбек тилидаги баъзи сонлари профессионал журналистика қоидалари ва журналистик одоб меъёрларига зид бўлиб, ҳатто телетомошабин ва спорт мухлисларининг ғашига тегади. Айрим телебошловчининг турли хил ўхшатишлари, киноя ва пичинг иборалари журналистикадаги хабарлар (яъни янгиликлар) жанрининг мезонларини кўпол бузиб, профессионал одоб меъёрларини босқилашига сабаб бўлди. Бу ҳол журналистикада одобсизлик саналади. Чунки журналист шарҳдан ташқари ҳеч бир жанрда, хоҳ янгиликлар бўлсин, хоҳ мақола бўлсин, хоҳ таҳлилий материал бўлсин, ўша материалда ёритилаётган факт ва муаммо хусусида ўзининг фикрини ва ҳиссиётларини билдириши мумкин эмас.

Журналист ўз фикрини фақат шарҳ жанрида билдириши мумкин. Мисол учун, футбол ёки бошқа спорт туридаги ўйинларни шарҳлаганда. Лекин шарҳда ҳам шарҳловчи ўз фикрларини осмондан олиб ёки ўз ҳиссиётларидан эмас, балки мутахассис нуқтаи назаридан келиб чиқиб, босиқлик билан билдириши керак. Масалан, футбол ўйинини шарҳлайдиган киши футбол ва шарҳланаётган ўйин хусусида мутахассис даражасида билиши керак ва ўйинга, ундаги вазиятларга фақат шу жиҳатдан баҳо бериши керак.

Шарҳ жанри шарҳловчига ўз фикрини билдириш ҳуқуқини берса ҳам, шарҳловчилар юқоридаги каби пичинг ва киноя ибораларни ишлатишмайди. Чунки, бундай гаплар профессионал журналист ёки мутахассисга эмас, балки телевизор қаршисида ёки стадионда футбол томоша қилаётган оддий томошабин ёки мухлисга хос гаплардир. Хабар жанрида эса журналист ҳатто мутахассис сифатида ҳам ўз фикрини билдириши мумкин эмас. Бундан ташқари, хабар матни киноя ва пичинглардан холи бўлган нейтрал, “қуруқ” тилда ёзилиши керак. Чунки жанрнинг асосий мақсади журналистнинг “ажойиб” фикрлари-ю пичингларини эмас, балки янги фактларни, улар атрофидаги тафсилотларни тақдим қилишдир.

Кейинги йилларда “Спорт” канали дизайни, режиссураси тубдан ўзгарди. Канал имиджида қатор ўзгаришлар содир бўлди. Режиссёр, тасвирчи, овоз режиссёри, шарҳловчи, кранчи мутахассислар фаолияти ҳам ТВ асарининг мукамал чиқишида алоҳида аҳамият касб этади. Халқаро мавзуда қайсидир бир каналдан олиб кўрсатилаётган ўйинни шарҳлаш, хабар етказиш журналистга катта масъулият юклайди. Кўрсатув ҳар бир оилага кириб борар экан, ижодий гуруҳ ҳамкорлиги муҳим ўрин эгаллайди.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Вакурова Н. В., Московкин Л. И. Типология жанров современной экранной продукции. Уч. пособие.1997.
2. Система сретства массовой информации Россия М.: “Аспект Пресс”, 2001.
3. Кузнецов Г. В. Так работают журналисты ТВ. Уч. пособие. 2004.
4. Кузнецов Г. В., Цвик В. Л., Юровский А. Я. и др. Телевизионная журналистика. Учебник. 2002.
5. Фихтелиус Э.Журналистиканинг 10 қоидаси, Т.: “Шарқ”, 2002.
6. Цвик В.Л. Телевизионная журналистика:история, теория, практика М.: “Аспект – Пресс”, 2002.
7. Эрназаров Қ. Ва бошқ. Репортёрлик фаолиятиниң назарияси ва амалиёти. Т.:ЎзМУ, 2002.